

Sygn. akt IV CSK 435/10

POSTANOWIENIE

Dnia 17 lutego 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Marian Kocon (przewodniczący)

SSN Krzysztof Strzelczyk

SSN Hubert Wrzeszcz (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku E. O. SA w G. Oddziału w O.
przy uczestnictwie Kazimierza T. i Danisławy T.
o stwierdzenie zasiedzenia służebności gruntowej,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej
w dniu 17 lutego 2011 r.,
skargi kasacyjnej uczestników postępowania
od postanowienia Sądu Okręgowego
z dnia 15 kwietnia 2010 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu
Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 27 sierpnia 2009 r. Sąd Rejonowy stwierdził, że wnioskodawca nabył przez zasiedzenie z dniem 17 września 1983 r. służebność gruntową – obciążającą działkę gruntu nr 135, wchodzącą w skład nieruchomości położonej w G., gmina P., stanowiącej własność uczestników postępowania, dla której wymieniony Sąd prowadzi księgę wieczystą Kw nr [...] – o treści określonej w punkcie pierwszym sentencji postanowienia.

Sąd ustalił, że poprzednik prawny wnioskodawcy Zakład Energetyczny Okręgu Północnego w B. na wymienionej działce gruntu wybudował urządzenia energetyczne w postaci linii średniego i niskiego napięcia wraz z podtrzymującymi ją słupami oraz słupową stacją transformatorową. Pobór energii za pośrednictwem tego urządzenia z rozdzielni energetycznej, znajdującej się na nieruchomości położonej w M., gmina M., dla której Sąd Rejonowy prowadzi księgę wieczystą Kw nr [...], rozpoczął się w dniu 16 września 1963 r. W 1981 r. przebudowano – na podstawie projektu modernizacji urządzeń energetycznych z 1980 r. – linie energetyczne m.in. na działce nr 135.

W 1989 r. następcą prawnym Zakładu Energetycznego Okręgu Północnego w B. – na skutek jego podziału – zostało Przedsiębiorstwo Państwowe Zakład Energetyczny O. w O. To Przedsiębiorstwo uległo w 1993 r. przekształceniu w spółkę akcyjną Skarbu Państwa. W 2005 r. nastąpiło połączenie spółek energetycznych, obejmujące także wymienioną spółkę akcyjną Skarbu Państwa, i powstał Koncern Energetyczny „E.” SA w G. W 2007 r. nazwa Spółki została zmieniona na „E. – O.” SA w G.

Sąd Rejonowy uznał, że władztwo faktyczne nad działką gruntu nr 135, związane z korzystaniem ze znajdujących się na niej urządzeń energetycznych, odpowiadało treści służebności. Taki sposób władania działką rozpoczął się z chwilą przystąpienia przez Zakład Energetyczny Okręgu Północnego w B. do przesyłania energii za pomocą wspomnianych urządzeń energetycznych, co nastąpiło najpóźniej w dniu 16 września 1963 r. Od tego dnia biegł zatem termin do zasiedzenia służebności, przewidziany w art. 172 k.c., w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 października 1990 r., dla posiadacza w złej wierze.

Powołując się na opinię biegłego Jarosława P., Sąd uznał, że na skutek dokonanej w 1981 r. modernizacji urządzeń energetycznych nie powstał nowy, odmienny od dotychczasowego, stan posiadania odpowiadający treści służebności gruntowej. W konfrontacji z wymienioną opinią za niewiarygodne – zdaniem Sądu – należało uznać zeznania świadka Czesława W. i uczestników postępowania, że na skutek modernizacji urządzeń energetycznych nastąpiła całkowita zmiana ich położenia na działce.

Sąd nie podzielił zarzutu uczestników postępowania, że żądanie stwierdzenia nabycia służebności jest nadużyciem prawa. Podkreślił, że zgodnie z orzecnictwem powołanie się na art. 5 k.c. wymaga wskazania – czego uczestnicy postępowania nie zrobili – jakie konkretnie zasady współzycia społecznego zostały naruszone.

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy oddalił apelację uczestników postępowania, dzieląc ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji.

Sąd odwoławczy podkreślił, że znajdujące się na działce nr 135 urządzenia energetyczne stanowią w rozumieniu art. 292 k.c. trwałe i widoczne urządzenie. Podzielił stanowisko Sądu Rejonowego, że wnioskodawczyni – przy uwzględnieniu zasady wynikającej z art. 176 k.c. – faktycznie władała działką w zakresie odpowiadającym treści służebności przez czas niezbędny do nabycia służebności w drodze zasiedzenia przez posiadacza w złej wierze. Powołując się na art. 172 k.c., w brzmieniu sprzed 1 października 1990 r., i art. XLI ustawy z 23 kwietnia 1964 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 94, ze zm.; dalej – „p.w. k.c.”), stwierdził, że Sąd Rejonowy trafnie uznał, iż dwudziestoletni termin do zasiedzenia upłynął w dniu 17 września 1983 r.

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach, pełnomocnik skarżących zarzucił naruszenie art. 5 k.c., 172, 292 k.c., art. XLI § 2 p.w.k.c., art. 21 Konstytucji oraz art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 328 § 2 k.p.c. i art. 378 § 1 k.p.c. Powołując się na te podstawy, wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i oddalenie wniosku albo o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z wiążących w postępowaniu kasacyjnym ustaleń faktycznych wynika, że w dniu, w którym – zdaniem Sądu – upłynął termin zasiedzenia spornej służebności faktycznie władającym gruntem w zakresie odpowiadającym służebności był będący przedsiębiorstwem państwowym Zakład Energetyczny Okręgu Północnego w B. Na skutek przekształceń tego przedsiębiorstwa dopiero w 2005 r. powstał wnioskodawca, działający od 2007 r. pod nazwą „E.-O.” SA w G. Nie ulega więc wątpliwości, że w dniu, w którym – według Sądu – upłynął termin nabycia przez zasiedzenie spornej służebności wnioskodawca nie mógł faktycznie władać gruntem w zakresie odpowiadającym treści służebności. W doktrynie i orzecznictwie przyjmuje się natomiast, że stwierdzenie nabycia własności przez zasiedzenie – przepisy regulujące tę instytucję prawa stosuje się odpowiednio do zasiedzenia służebności gruntowej (art. 292 k.p.c.) – następuje na rzecz osoby będącej posiadaczem w chwili upływu terminu zasiedzenia (por. postanowienie Sąd Najwyższego z dnia 3 kwietnia 2003 r., V CK 60/03, OSNC 2004, nr 6, poz. 101). Tymczasem Sąd Okręgowy – nie odnosząc się do zarzutu apelacyjnego, że wnioskodawca w okolicznościach sprawy nie mógł nabyć spornej służebności w drodze zasiedzenia z dniem 17 września 1983 r. – przyjął, że nieistniejący w dniu upływu terminu do zasiedzenia wnioskodawca nabył sporną służebność gruntową w drodze zasiedzenia.

Uszło również uwagi Sądu Okręgowego, że w okresie przed wejściem w życie nowelizacji Kodeksu cywilnego, dokonanej ustawą z dnia 31 stycznia 1989 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 3, poz. 11), znoszącej zasadę tzw. jednolitej własności państwowej, czyli przed dniem 1 lutego 1989 r. państwowe osoby prawne (w tym przedsiębiorstwa państwowe) wykonywały uprawnienia związane z własnością nieruchomości wprawdzie we własnym imieniu, ale na rzecz Skarbu Państwa, będącego jedynym dysponentem własności państwowej. Dlatego skutki prawne związane z posiadaniem w tamtym okresie przez przedsiębiorstwo państwowe nieruchomości mogły powstać tylko na rzecz Skarbu Państwa (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 9 maja 2003 r., V CK 24/03 i z dnia 9 grudnia 2009 r., IV CSK 291/08, niepubl.). Przyjmując, że termin do nabycia spornej służebności upłynął z dniem 17 września 1983 r., Sąd

powinien zatem rozważyć, czy nie doszło do nabycia spornej służebność w drodze zasiedzenia przez Skarb Państwa.

Reasumując, nie można więc odmówić racji skarżącym, że zaskarżone postanowienie zostało wydane z naruszeniem art. 172, 292 k.c. i art. 378 § 1 k.p.c.

Skarb Państwa nie jest uczestnikiem postępowania w sprawie. Nie ulega wątpliwości, że obowiązkiem wnioskodawcy jest wskazanie we wniosku wszystkich zainteresowanych w sprawie (art. 511 § 1 k.p.c.). Jeżeli jednak wnioskodawca nie zrobił tego, to sąd powinien z urzędu wezwać zainteresowanego, który nie jest uczestnikiem postępowania, do udziału w sprawie (art. 510 § 2 k.p.c.). Stwierdzenie nabycia własności przez zasiedzenie – zgodnie z art. 610 § 1 w związku z art. 670 § 1 i 677 § 1 k.p.c. – może bowiem nastąpić na rzecz innego podmiotu niż wskazany we wniosku (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2002 r., I Cz 194/01, niepubl.). Dotyczy to także postępowania o stwierdzenia nabycia służebności gruntowej przez zasiedzenie (art. 292 k.c.). Wstąpienie Skarbu Państwa do udziału w sprawie dopiero na etapie postępowania apelacyjnego będzie wymagało jednak rozważenia, czy nie spowoduje ono – w okolicznościach niniejszej sprawy – pozbawienia go prawa do zaskarżenia orzeczenia sądu drugiej instancji (art. 78 w związku z art. 176 ust. 1 Konstytucji); w razie zaistnienia takiej sytuacji niezbędne będzie uchylenie postanowienia sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2002 r., III CKN 948/00, OSNC 2003, nr 5, poz. 68).

Należy także zwrócić uwagę – w związku z odwołaniem się Sądu do art. 176 k.c. – że następstwo w posiadaniu ze skutkiem określonym w przytoczonym przepisie, tzn. doliczenie czasu posiadania poprzednika, jest możliwe tylko wtedy, gdy zasiedzenie na rzecz poprzedniego posiadacza jeszcze nie nastąpiło – samoistny posiadacz nie może bowiem doliczyć sobie czasu posiadania właściciela (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 listopada 1966 r., III CRN 223/66, OSNC 1967, nr 5, poz. 91).

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji postanowienia (art. 399¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ i 391 § 1 k.p.c.).

